

СССР-н экономическ төрмүд хагьллгьна тодрха чин хаалгь

1959—1965 джилмүдт СССР-н олт-амтнэ эдл ахун делгрлтин долан джиллин зурагьин контролын то-коммунизмн тблэ ноолдлгьна агьу ик зура болджана. Советск олт-амтн эн зуран тускар шунлтга сән күр кегьад, энүг таасад, эврәннь тууджлгч күцлсэн ханлтгагьяр темдгдлжәнэ.

Реконструктивн цагин эклцд мана орн-нутгин экономик, хамгин икәр бсдж делгрси капиталистическ гсударствсин экономикас 50—100 джилд ард үлддг йовла.

Ода СССР-т зугл нег сарин дунд болд хяаллгьн болн нефть гаргьлгьн революционн бмнк Арәсәд нег-джиллин дунд гаргьддгаснас икәр кегднэ. Химин, энергетикин, промышленн-транспортин болн селәнэ эдл-ахун машин тосхлтин бдгә цагин делгрлтин тускар хуучн Арәсә зугл сандж чадх бәәсмн. 1913 джилд мана орн-нутгт амн болгьна тоод промышленн продукц гаргьлгьн США-с 12—14 холван багьяр гаргьддгасмн. Одгә цагт эн то 2,6 хол-

ванд күрч хасгдв. Социалистическ селәнэ эдл аху наукин болн техникн күцлсин ашд, советск олт-амтнэ шунлтга күч-көлснэ ашд дчилвртәгьяр бсдж делгрджәнэ. Селәнэ эдл-ахун производствд үүлгч улсин уделын чинрнь революционн бмнк цагас хойр холван хасгдсн болв чиги селәнэ эдл-ахун гаргьлгь цуг продукцнь кесг холван икдсмн. СССР, цагьан буудла гаргьлгьна кемджәгьярн США-с хойр холвзнас улу давна, шикрин свекл гаргьлгьярн—дүнъцхд гурвин холван давна. СССР-т тос гаргьлгьн США-с ик болнз, үс гаргьлгьн болхла, США-д гаргьдгла әдл чигә болна.

Болв бидн куцсидән зогсдж чадш угавдн. Амн болгьна тоод продукц гаргьлгьяр хамгин икәр бсдж делгрси капиталистическ орн-нутгудиг күцдг авад давлгьяр—партин темдглсн СССР-н гол экономическ тбр хагьлхин тблэ производств цааранднь бргдүлгьн, промышленностгин болн селәнэ эдл-ахун продукциг збвәр бсклгьн эрки кер-

ггә. Энүг 1959—1965 джилмүдт СССР-н олт-амтнэ эдл-ахун делгрлтин контролын то урдаснь хяләджәнэ.

Ирх долан джиллин эргцд күнд индустрин халхд хар болн бнъггә мегалл гаргьлгь збвәр икдүлгьн темдгддгәнн. Цү хяаллгьн 39 сай тоннас 65-70 сай тонн күрч бскмн, болд—55 сай тоннас 86—91 сай тонн күрч бскмн. Прокаг гаргьлгьн долан джиллин сууләр 65—70 сай тонн гаргьлгьн темдгдлсмн, эннь 52—64 процент икдүлгьн болджана. Улзлн мбнгьн, никель, алюминий болн биъггә талдн чиги металл збвәр икәр гаргьдлхмн. Мши тосхлгьна болн металл эд-бод келгьнә продукцнь хойр холван шаху бскмн. Химическ продукц гаргьлгьна цуг кемджән гурвин холван шаху икдхмн. Химическ промышленност олт-амтнэ эдлврин эд-тавр гаргьлгьна тблэ эрки гисн булгнь болдж тусхмн.

1959—1965 джилмүдин эргцд орн-нутгин туләнэ эдл-ахунд ик гидг сольвр гархмн. Нефть болн газ

гаргьлгьн түрун орм элхмн, эдн 1965 джилд цуг туләнн кемдкнн брәлинэ элхмн. Электрификац агьу икәр делгрсмн. 1965 джилд электро күчн-чидл гаргьлгьч 2—2,2 хотван бсид, 500—520 миллиард киловатт-час болхмн. Цуг эн хамг, промьшленностиг электро-күчн-чидләр сәәнәр тегкх, цуг совхозмудиг, РТС-г, колхозмудиг болн кддлмшч поселксиг электрифицировать кех эв-аргь бгхмн.

Парть, күнд индустрин эрки чинрин туск Ленинн сургьуляр гардвр кегьад, долан джиллин зурад производствин средствиг 85—88 процент, эдлврин средствиг 62—65 процент икәр бсклгь хяләджәнэ. Энүнд гингн промышленностин цуг продукцнь дүнънхд 1,5 холван, хог-хоолин промышленностин продукцнь болхла—1,7 холван икдүлгдхмн.

Эн тбр куцәлгьнд социалистическ селәнэ эдл-ахунд ик гидг нильчән узулхмн. 1965 джилд селәнэ эдл-ахунд икд-уш бгх збвтә: 10—11 миллиард пуд буудя, 70—78 миллион тонн шикрин свекл, 5,7—6,1 миллион тонн квннь, 16 миллион тонн күртл мах, 100—105 мил-

лионн тонн үс бгх збвтә. Темс гаргьлгьн, олт-амтнэ неквриг бүклннь теткдг болдгар икдүлгдхмн.

Иргч долан джил орн-нутгин цуг райодар үзгдәд гагьяр тосхлгь делгрүлгьнә цаг болхмн. Олт-амтнэ эдл ахунд капиталын тәвцин мбнъгн хойр холван шаху икдхмн. Элүнә кемджәннь, советск йосна джилмүдин эргцд тәвгдсн кемджәнлә әдл шаху болхмн.

Цуг делкән күч-кбтсчр Советск Союзин олт-амтнэ эдл-ахун делгрлтин агьу ик зураг халун кевәр тосиж таасджана. Долан джиллә зура куцәлгьнә ашд бидн капитализмлә экономическ дбрлдә келгьчд холн уралан йовхвдн. 1965 джилд бийднь СССР амн болгьн тоод промышленн продукц гаргьлгьярн Европт негдл орминь эзлхмн, дацад авн джиллин эргцд США-н производственин кемджәгь куцәд дзвхмн. Мана орн-нутгин олт-амтнэ бәәдл-джиргьлин кемдкәннь делкәд хамгин ббдмәр теткдлхмн, эннь тегәд СССР-н гол экономическ тбр йоснднь хягьллгьна темдгнь, социализм капитализмәс ләвад делкәд тууджлгч дии-

лврмүд бәрлгьнә темдгнь болхмн.

Долан джиллә зураг дилвртәгьяр куцәлгьнә иткм-джнь—Коммунистическ партин болн Советск правительствин ни-тбвкнү дурдлгьна политик, советск олт-амтнэ уудлгч седвәрин болн шунлтин тасрхан уга бслт, социалистическ орн-нутгудин болн цуг делкән күч-кбтсчрин ах-дүүгьчн дбнь-тус болдкана.

Долан джиллин зура куцәлгьн тблэ келгх советск олт-амтнә ноолдан—социалистическ орн-нутгудла экономическ болн научн-техническ халхд хамциж үүлдлгьнә бәәдлд болхмн, эннь тегәд социализмин делкән системд бйәх цуг эв-аргьлгь бүклднь илклгьн, делкән промышленн продукц гаргьлгьчд энүнә уделын чинринь бздүлгьнд дбнь-тус болхмн.

Долан джиллә зура—СССР-н гол экономическ тбр хагьллгьна генеральн татаснь, мана орн-нутгт коммунизм тосхлгьна ленинск ухан-седвәриг илднь куцәлгьн, марксизмин—ленинизмч, делгүдән дилдж йовх күчн-чидл болджана.

Л. НИКИТИН.